

Nuoret aikuiset henkirikoksen uhreina – sosiaaliset ympäristöt ja elämäntyylit

IINA SAHRAMÄKI

Tutkimus syventää kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin ymmärrystämme nuorista aikuisista henkirikosten uhreina. Tutkimuksessa keskitytään 15–29-vuotiaiden henkirikoksen uhrien sosiaaliseen ympäristöön, johon kuuluvat esimerkiksi ystävyys- ja perhesuhteet, harrastukset ja työ- ja opiskeluyhteisö. Tarkastelu kohdistetaan erityisesti henkirikosta edeltäneisiin vuosiin ja kuukausiin. Aineisto koostuu yhdeksästä henkirikoksen uhrin läheisen syvähaastattelusta, joissa he kertoivat uhrin elämäntarinan. Haastattelut toteutettiin joulukuun 2023 ja elokuun 2024 välillä. Läheisten tulkintoja nuoren elämästä jäsennetään erityisesti Lifestyle Exposure Theory (LET) -viitekehyksen kautta. LET olettaa uhrin elämäntyylissä ja -tavassa olleen piirteitä, jotka ovat nostaneet hänen riskiään joutua rikoksen uhriksi. Uhrien läheiset kertoivat päihteiden käytöstä, joka määritteli uhrin sosiaalista ympäristöä, ja kuvasivat ystävyyssuhteita epäsuotuisiin piireihin ohjaavana vaikuttimena nuoren elämässä. Tulokset korostavat vakavaa väkivaltaa ennaltaehkäisevien toimenpiteiden kohdistamista riskialttiissa sosiaalisessa ympäristössä eläviin nuoriin ja alleviivaavat vakavan väkivallan torjuntaa osana laajempaa nuorten hyvinvoinnin turvaamista yhteiskunnassamme.

English summary at the end of the article

Asiasanat: henkirikollisuus — nuoret aikuiset — sosiaalinen ympäristö — haastattelututkimus — elämäntyyli

Tutkimuksen on rahoittanut strategisen tutkimuksen neuvosto, joka toimii Suomen Akatemian yhteydessä. Rahoituspäätösnumerot 352600 ja 352601.

JOHDANTO

Henkirikollisuuden taso on Suomessa verrattain korkea (Liem ym., 2013). Vuonna 2024 poliisin tietoon tuli 100 henkirikosta, ja vuoden 2025 ennakkotietojen perusteella syyskuun loppuun mennessä 67 (Tilastokeskus, 2025). Henkirikoskuolleisuus on laskenut viimeisten vuosikymmenien aikana (Törölä ym., 2024) ja henkirikosten selvittämisprosentti lähenee sataa (Liem ym., 2019). Tiedämme nuorten aikuisten kohtaamasta henkirikollisuudesta kuitenkin edelleen vähän. Nuoren ja nuoren aikuisen väkivaltainen kuolema järkyttää ja koskettaa läheisten ohella laajempaa yhteisöä ja yhteiskuntaa.

Tyypillinen suomalaisen henkirikoksen tekijä on miespuoleinen ja alkoholin vaikutuksen alainen (Kivivuori & Lehti, 2006; Lehti & Kivivuori, 2005; Lehti & Sirén, 2020). Nuorten aikuisten henkirikollisuuden yleiskuva on erilainen. Aikuisten ja 15–29-vuotiaiden nuorten aikuisten henkirikollisuutta vertaileessa tutkimuksessa havaittiin, että nuorten aikuisten henkirikollisuus liittyy voimakkaammin huumeiden käyttöön, henkirikos on tehty useammin ampuma-aseella ja henkirikoksiin liittyy uhkauksia ja kytköksiä muuhun laittomaan toimintaan (Kivivuori ym., 2024). Henkirikoksen huumeiden vaikutuksen alaisena tehneiden nuorien määrä on kasvanut vuosina 2002–2022 (Törölä ym., 2025). Vastaavasti alkoholin vaikutuksen alaisuutena tehtyjen henkirikosten määrä on vähentynyt, vaikka alkoholin rooli henkirikollisuudessa on edelleen merkittävä myös nuorten aikuisten kohdalla (emt.).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystämme nuorista aikuisista henkirikoksen uhreina Suomessa laadullisen tutkimuksen keinoin. Tutkimuksessa tarkastellaan yhdeksän 18–29 -vuotiaan henkirikoksen uhrin sosiaalista ympäristöä ja kuvataan uhrien elämäntyyliä erityisesti henkirikosten edeltäjinä kuukausina. Aineisto koostuu yhdek-

sästä henkirikoksen uhrien läheisten haastattelusta.

Elämäntyylit ja sosiaalinen ympäristö

Aiempi uhritutkimus on havainnut useiden eri tekijöiden vaikuttavan uhriksi joutumiseen. Näitä ovat esimerkiksi lapsuuden haitalliset kokemukset (Fagan, 2022), mielenterveyden haasteet (Harris & Daigle, 2023), päihteiden käyttö (Maniglio, 2015; Weiner ym., 2005), persoonallisuuden piirteet ja sosiaaliset siteet (Smith & Ecob, 2007) sekä heikko itsehillintä (Higgins ym., 2009).

Käytetyimmät teoreettiset viitekehykset uhritutkimuksessa lienevät Hindelangin, Gottfredsonin ja Garofalon (1978) elämäntyyliteoria ja Felsonin ja Cohenin (1979) rutiinitoimintojen teoria. Nämä teoreettiset lähestymistavat täydentävät monin tavoin toisiaan (Cohen ym., 1981; McNeeley, 2015). Molemmat näkevät rikoksen edellytyksinä motivoituneen rikos-tekijän, sopivan kohteen ja puutteellisen valvonnan. Toisaalta Pratt ja Turanovic (2016, s. 336) kuvaavat elämäntyyliteorian keskittyvän enemmän uhriksi joutumisen riskiin, kun taas rutiinitoimintojen teoria kuvaa itse rikos-tapahtumaa. Tässä tutkimuksessa näkökulma on henkirikosta edeltävässä aikakaudessa, jolloin on perusteltua kääntää katse elämäntyyli-teorian puoleen.

Elämäntyyliteorian (Hindelang ym., 1978, s. 241–246) mukaan yksilöiden demografiset ominaisuudet, kuten ikä, tulot, koulutus ja siviilisääty, rajoittavat yksilön valinnan mahdollisuuksia ja vaikuttavat siihen, millaista käytöstä yksilöltä odotetaan. Lisäksi kulttuuriset normit ja institutionaalinen ympäristö, kuten talous, kouluinstituutio ja lait, rajaavat yksilöiden käyttäytymisvaihtoehtoja. Yksilöt puolestaan kehittävät taitoja ja omaksuvat asenteita, joilla he toimivat näiden rajoitusten puitteissa. Yhdessä nämä tekijät muodostavat yksilön elämäntyylin ja elämäntavat. Tiedetyt elämäntyylit altistavat rikollisuudelle toisia

enemmän. Yksi selitys rikoksen uhriksi joutumiselle on samankaltaisen elämäntyylin ja kaminen mahdollisen rikoksen tekijän kanssa.

Sosiaalinen ympäristö on käsitteenä monisäikeinen ja sen määritelmä vaihtelee tieteenalasta ja teoreettisesta viitekehyksestä riippuen. Sosiologiassa sosiaalista ympäristöä tarkastellaan Durkheimin, Giddensin ja Bourdieun mukaisesti yhteiskunnan rakenteiden ja normien viitekehyksestä. Kriminologiassa käsitettä on lähestytty muun muassa sosiaalisen disorganisaation teorian avulla. Tutkimuksissa on keskitytty esimerkiksi naapuruston rakenteisiin, sosiaaliseen kontrolliin ja sosiaalisiin verkostoihin (Kubrin & Weitzer, 2003). Sosiaalista ympäristöä on jäsennetty niin ikään fyysisen ympäristön kautta (Sampson & Raudenbush, 1999). Toisaalla sosiaalisen ympäristön on nähty rakentuvan perhesuhteiden ja ystävyysuhteiden kautta (Kehusmaa ym., 2022; Krieg, 2022) tai käsitteeseen on nivottu niin fyysinen ympäristö, sosiaaliset suhteet kuin kulttuurinen ympäristökin (Barnett Patahak & Casper, 2001). Tässä tutkimuksessa uhrien elämäntyyliä ja sosiaalisia ympäristöjä lähestytään rajatusti ystävyysuhteiden ja vapaa-ajan näkökulmista, joihin institutionaalinen ja kulttuurinen ympäristö väistämättä limittyvät.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Sosiaalinen kuolemansyyn tutkinta

Sosiaalinen kuolemansyyn tutkinta toimii tutkimuksen väljänä metodologisena kehyksenä. Sosiaalinen kuolemansyyn tutkinta tavoittelee ymmärrystä kuoleman sosiaalisista ulottuvuuksista (Timmermans & Prickett, 2023). Niihin sisältyvät sosiaaliset instituutiot ja poliittiset menettelytavat ja linjaukset (kts. esim. Klinenberg, 1999). Timmermans ja Prickett (2021) ovat kehittäneet sosiaalisen kuolemansyyn tutkimuksen metodologista perustaa kolmen keskeisen periaatteen avulla. Ensiksi sosiaalisen kuolemansyyn tutkimuksen kohteek-

si valitaan sosiaalisesti merkityksellisiä ja samankaltaisia kuolemia. Toiseksi näitä kuolemia tarkastellaan osana toisiinsa kietoutuneita sosiaalisia maailmoja. Kolmanneksi sosiaalisen kuolemansyyn kautta pohditaan, miten eri sosiaaliset ulottuvuudet luovat riskitekijöitä ja sosiaalisia mekanismeja, jotka ovat johtaneet tarkastelun kohteena oleviin kuolemiin.

Tutkimushaastattelut

Aineisto koostuu yhdeksästä henkirikoksen uhrin läheisen haastattelusta, jotka toteutettiin syksyn 2023 ja kevään 2024 aikana. Haastattelut rekrytoitiin läheistensä menettäneiden tukeen keskittyvien järjestöjen avustuksella sekä ottamalla suoraan yhteyttä henkilöihin, jotka ovat julkisesti kertoneet läheisensä menehtyneen henkirikoksen uhrina. Haasteltavia pyydettiin kertomaan vapaamuotoisesti läheisensä elämäntarina syntymästä kuolemaan. Haastattelija oli varautunut esittämään tarkentavia ja syventäviä kysymyksiä eri elämänvaiheista ja toisaalta esittämään tukikysymyksiä, jotka helpottivat haastateltavaa muistamaan kaukaisia asioita ja jakamaan raskaitakin muistoja. Haastattelut kestivät keskimäärin 2 tuntia.

Sensitiivisten haastattelujen toteuttaminen vaatii haastattelijalta erityistä perehtymistä tutkimuseettisiin kysymyksiin, luottamuksellisuuteen ja uudelleen traumatisoitumisen riskiin. THL:n tutkimuseettinen toimikunta antoi tutkimussuunnitelmasta puoltavan lausunnon 19. syyskuuta 2023 (THL/4486/6.02.01/2023). Jokaisella haastateltavalla oli mahdollisuus tutustua tutkimuksen tietosuojaselosteeseen ja tutkimustiedotteeseen ennen haastattelua. Heiltä pyydettiin kirjallinen suostumus haastatteluun ja haastattelun jälkeen annettiin tarvittaessa tukipalveluiden yhteystiedot. Lisäksi haastattelija sai koulutusta traumatisoituneiden henkilöiden kohtaamiseen ja hänellä on käytettävissään työnohjauspalvelu (kts. esim. Melville & Hincks, 2016).

Luottamuksellisuuden ja tunnistettavuuden varmistamiseksi oheisessa analyysissä ei avata tarkemmin haastatellun läheisen ja uhrin välistä suhdetta, kuvata henkirikostapahtumaa tai mainita tapahtumavuotia. Tämä on välttämättömä tunnistettavuuden välttämiseksi, sillä Suomessa verrattain harvinaiset nuorten aikuisten henkirikokset nousevat usein uutisot-sikoihin ja laajemman yleisön tietoisuuteen.

Analyysistrategia

Analyysistrategia perustui teoriasidonnaiseen sisällönanalyysiin, joka sijoittuu teorialähtöisen ja aineistolähtöisen analyysin välimaastoon (Puusa, 2020). Teoriasidonnainen sisällönanalyysi edellyttää abduktiivista päättelyä, jossa annetaan tilaa sekä teoreettisille taustoille että aineistolähtöisyydelle. Analyysiyksikkönä hyödynnettiin elämäntyyliä ja sosiaalisen ympäristön käsitteitä, jotka jäsensivät systemaattista luentaa. Samalla luentaa ei rajoitettu teorialähtöisesti vain näihin käsitteisiin vaan luennassa annettiin tilaa aineistolähtöisyydelle.

Pseudonymisoidut haastattelut analysoitiin ATLAS.it -ohjelmistolla. Aineistosta koodattiin elämäntyyliin ja sosiaaliseen ympäristöön liittyviä huomioita, jotka analyysin jatkuessa muodostivat pää- ja alaluokkia. Analyysi jatkui teemoittelulla, jossa teorian ja aineiston vuorovaikutuksen kautta aineistosta nostettiin tutkimusongelman kannalta olennaisia asiakokonaisuuksia ja piirteitä. Analyysi tuotti kaksi teemaa: päihdehakuinen elämäntyyli ja läheisten ja ystävyyssuhteiden vaikutuspiiri. Seuraavassa luvussa avataan tarkemmin molemmat teemat. Tavoitteena on tunnistaa aineiston eroavaisuudet, moniäänisyys ja kertoa rajatusta ilmiöstä ja aineistosta mahdollisimman kattavasti. Osana analyysistrategiaa havainnot suhteutetaan osaksi laajempaa keskustelua nuorista henkirikoksen uhreina artikkelin viimeisessä luvussa.

TULOKSET

Päihdehakuinen elämäntyyli

Läheisten kertomuksissa korostui päihteiden vaikutus nuoren elämässä. Yhtä läheistä lukuun ottamatta kaikki kuvasivat huumeiden, alkoholin tai kipulääkkeiden käyttöä uhrin elämää määrittäneenä ja varjostaneena tekijänä. Päihdekokeilut olivat alkaneet joko ylä- tai alakoulussa ja johtaneet päihdekeskeiseen elämäntyyliin vuosien varrella. Samalla uhrin sosiaalinen ympäristö oli rakentunut päihteiden käytön varaan ja päihteet olivat määrittäneet vapaa-aikaa.

Seitsemän yhdeksästä henkirikoksesta liittyi päihteiden käyttöön. Niistä kahdesta tapahtumaketjusta, joissa päihteillä ei ollut suoraa vaikutusta henkirikokseen, toisessa oli kyse sattumasta. Läheinen kertoi uhrin onnistuneesta korvaushoidosta ja sattumasta, jossa uhri kohtasi tekijän. Tässä tapahtumaketjussa uhri ja tekijä tapasivat ravintolassa päätyen viettämään iltaa saman pöydän äärellä. Toisen tapahtumaketjun kohdalla läheinen kuvasi uhrin lähes täysin päihdevapaata elämää, joka päättyi henkirikokseen perheen sisäisten haasteiden vuoksi.

Muissa haastatteluissa läheiset kuvasivat useita vuosia kestänyttä päihteiden käyttöä, joka oli johdattanut uhrin osaksi päihdemaaailmaa ja ystäväpiiriä, jossa päihteet näyttelivät keskeistä roolia. Osan kohdalla päihdehakuisuus tarkoitti ajautumista rikolliseen toimintaan, jolla rahoitettiin huumausaineiden hankinta. Eräs läheinen kuvasi henkirikoksen uhrin päihdehakuista elämäntyyliä seuraavasti:

”Että, se viimeiset kaksi vuotta, sanotaanko nyt, että ehkä se kolme vuotta – – niin kyl-lähän se on ollut aika sellaista juhlimista ja sitten päihteidenkäyttöä. Kyllä hän töissä, siis sitä minä aina sanonkin, että hän kyllä töissä kävi, että ei se niin kuin ollut ihan sel-laista ihan mahdotonta sitten kumminkaan,

mutta on kumminkin ollut sellaista päihdehakuista elämää.”. (Läheinen A1)

Haastateltavat kuvasivat menettämispelon olleen läsnä jo pitkään uhrin eläessä, mutta varsinainen henkirikos tuli yllätyksenä. Elämäntarinoissa korostui toivo siitä, että uhrin elämä oli kääntymässä kohti parempaa henkirikosten edeltäneitä kuukausina. Uhri oli esimerkiksi ollut katkolla tai kuivilla ja haaveillut opintojen aloittamisesta. Eräs läheinen kuvasi uhrin elämänsuunnitelmia ja toiveita päihteiden jälkeisestä elämästä:

”Ja sitten hänellä oli siis haaveita. Puhuttiin siinä hänen viimeisen elinvuotensa aikana, kun hän oli täällä minun luonani. Hänen haaveensa oli muuttaa takaisin. Ja sitten toinen haave oli, että hän kouluttautuu kokiksi. Ja meillä oli sitten puhe, että sitten kun on sellainen tilanne, niin sitten mennään. Hän tiedosti sen, että ne ei ole realistisia siinä elämäntilanteessa, mutta sitten joskus, kun tilanne on sellainen niin sitten toteutuu.”. (Läheinen A2)

Toisaalta eräs läheinen kertoi jatkuvasta juhlimisesta henkirikosta edeltäneinä kuukausina ja toinen kuvaili huumausaineiden värittämän parisuhdeväkivallan eskaloitumista ennen henkirikosta.

Läheisten ja ystävyyssuhteiden vaikutuspiiri

Läheiset kertoivat ystävien keskeisestä merkityksestä nuoren arjessa. Ystäväpiiri oli kehittynyt vuosien kuluessa eikä siihen ollut tullut merkittäviä muutoksia henkirikosta edeltäneiden kuukausien aikana. Ystävien vaikutus uhrin elämäntyyliin oli olennainen. Ystävyyden vetovoimaa kuvasi tilanne, jossa ystävyyssuhde ruokki molemminpuolista riskikäytöstä, kuten alla oleva esimerkki osoittaa.

”Ensinhän se oli siis sitä, että ne joivat kännit. Ja sitten se oli sellaista rajojen venyttämistä.

Että pikkuisen aina jostain suunnasta venytettiin niitä rajoja. Ja sitten oli tietysti niitä pillerijuttuja ja sitten oli niitä hatkoja. Ja jotenkin aina, kun ne oli yhdessä, minus-ta siinä ei ollut hyvä kemia. Ja silloin sitten yhdessä kohtaa olin yhteydessäkin sen tytön äitiin niiden hatkojen jälkeen. Silloin kun ne palautettiin sinne nuorisokotiin. Ja sitten päätettiin, että ne sijoitetaan eri laitoksiin. Sitten minä sanoinkin sille äidille, että mielestäni meidän tehtävä on nyt pitää huoli siitä, että ne pysyvät erillään. Että kyllä tämä on nyt nähty, että mihin se [johtaa].”. (Läheinen A8)

Eräät läheiset kertoivat uhrin ystäväpiirin jakautumisesta niihin, jotka eivät käyttäneet päihteitä ja niihin, jotka käyttivät. Näissä elämäntarinoissa korostui uhrin elämän kaksi kääntöpuolta. Toisaalta lapsuuden ystävät ja nuoruuden harrastukset kertoivat päihteitä edeltäneestä elämäntyylistä, mutta toisaalta päihteitä käyttävä ystäväpiiri piti otteessaan muita tiukemmin. Esimerkiksi eräs läheinen kuvasi uhrin kohtaamaa vaikeutta irtautua päihteistä, mikä olisi tarkoittanut kaikkien ystävien jättämistä ja yksin jäämistä. Päihteiden käyttäminen oli luonut omanlaisensa ystäväpiirin, josta irtaantuminen oli ollut uhrille vaikeaa, ellei jopa mahdotonta:

”Viimeinen kesä oli sellainen, että hän vietti useamman kuukauden yhdellä saarella, missä minun tätini asuu. Siellä teki hommia ja se oli vähän sellainen viimeinen yritys – ajateltiin, että jos siellä jotenkin pääsisi vähän kauemmas sitten, huonoista piireistä. Mutta se sitten ei riittänyt jotenkin siinä.”. (Läheinen A9)

Läheiset kuvasivat henkirikostapahtumaa yleensä yksityiskohtaisesti ja viittasivat useilla tavoilla sosiaaliseen ympäristöön, jossa henkirikos oli tapahtunut. Esimerkiksi päihdeliitännäisten henkirikosten kohdalla tekijä ja uhri olivat molemmat käyttäneet päihteitä. Uhri ja tekijä jakoivat selvästi saman elämän-

piirin yhtä tapausta lukuun ottamatta. Myös tässä tapahtumassa uhri ja tekijä kohtasivat yhteisen vapaa-ajan vieton kautta. Tekijät koostuivat ystävistä, seurustelukumppaneista, perheenjäsenistä ja huumausainevelkojen tai -kauppojen osapuolista.

”Tekijä oli hänen niin sanottu ystävä. Uhri oli sillä viikolla viestittänyt tekijälle, että hän ei halua olla enää tämän tekijän ystävä, kun se käytti huumeita ja lääkkeitä sekaisin. Ja mistä se sitten loppupeleissä suuttuikin, että uhri oli laittanut sellaisen tekstiviestin, että hänellä oli vielä kolme hyvää ystävää ja tänään kaksi, että hän ei ole sinun ystäväsi enää. He oli olleet sitten jopa seitsemän vuotta ystäviä.”. (Läheinen A3)

Useissa tapahtumaketjuissa henkirikosta edeltävinä kuukausina ja henkirikosta edeltävinä päivinä uhri oli joutunut uhkailun kohteeksi ystävä-, perhe- tai asuinpiiriin kuuluvien henkilöiden taholta. Näiden uhkausten esittäjät olivat myös henkirikoksen tekijöitä tai muutoin osallisena uhrin kohtaamiin rikoksiin.

”Sitten siitä tuli vaan niitä uhkausviestejä, että olet ollut tänään tähtäimessä, pum, pum, pum. Että nämähän me vietiin kaikki poliisille, ja mutta eihän ne sitten, kun pre-paid oli, niin eihän ne saaneet niitä kiinni silloin. – – Jos ei se numero mistään selviä, niitähän tulee aina silloin tällöin, kun kaikenlaisia saman tyyppisiä viestejä tuli. Kyl-lähän uhria ahdisti ne viestit.”. (Läheinen A5)

Mitä lähemmäksi henkirikosta uhrin elämä eteni, sitä intensiivisemmäksi uhkaava käytös muuttui, kuten alla oleva esimerkki osoittaa. Uhkailu oli jatkunut kuukausia ja huipentunut henkirikosta edeltävinä päivinä.

”Ensimmäinen porukka oli tunkeutunut sinne sen [uhrin] asuntoon, vieneet siltä pankkikortin, vieneet siltä puhelimen, käyneet tyhjentämässä sen tilin, vieneet sen asun-

nosta tavaraa. Siis sieltä oli viety telkkarit, sieltä oli viety muumimukit, sieltä oli viety vaikka mitä. Sitä oli vesikidutettu siellä, siitä oli otettu jotain alastonvideoita, mitä se yksi mies oli levittänyt ympäriinsä. – – Ja, hänellä ei käytännössä ollut kotia enää, koska ei sillä ollut avaimia edes sinne asuntoon. Sitten tämän toisen rikoskokonaisuuden porukkaa astuu kuvioihin. Ja sitten siellä tapahtuu mitä tapahtuu.”. (Läheinen A8)

POHDINTA

Henkirikosten uhrien läheisten kertomukset kuvasivat uhrien sosiaalista ympäristöä, joka muodosti uhrin elämäntyylin. Havainnot vahvistavat elämäntyylliteorian näkökulmaa erityisesti henkirikoksen uhrin ja tekijän yhteydestä sekä uhrin altistumisesta rikokselle riskialttiin elämäntyyliensä vuoksi. Tutkimuksen keskeisimmät havainnot liittyvät ensiksi henkirikoksen tekijän ja uhrin sosiaalisten ympäristöjen päällekkäisyyteen ja toiseksi väkivallan uhkaan henkirikosta edeltävänä aikana.

Ensiksi elämäntyylliteoriaa (Hindelang ym., 1978) mukaillen uhrien sosiaaliset ympäristöt loivat päällekkäisyyksiä henkirikoksen tekijän elämän kanssa. Yhtä elämäntarinaa lukuun ottamatta uhrien elämäntyyliin kuului ennen henkirikosta, tai oli kuulunut henkirikosta edeltävinä vuosina, riskikäytös päihteiden väärinkäytön muodossa. Riskikäyttäytymiseen liittyvät havainnot impulsiivisuudesta, jonka Connolly ym. (2020) havaitsivat lisäävän 16–23-vuotiaiden riskiä joutua vakavan väkivallan uhriksi. Uhrien elämää kuvasivat pääsääntöisesti myös vaikeudet irtautua päihteiden sävyttämästä sosiaalisesta ympäristöstä. Osalla päihdehakuiseen elämään liittyi rikollinen toiminta. Näiden molempien piirteiden on aiemmassa tutkimuksessa havaittu kuvaavan nuoria aikuisia henkirikosten uhreina (Kivivuori ym., 2024).

Toiseksi lähes kaikissa tarkastelluissa elämäntarinoissa oli viitteitä väkivallan uhasta henkirikosta edeltävinä kuukausina ja päivinä. Vain yhdessä tapauksessa viitteitä ei ollut ja toisessa henkirikos liittyi uhrin aiempaan huumausaineiden sävyttämään elämään. Vakavaa väkivaltaa enteilevät uhkaukset on tunnistettu vahvasti esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa koskevassa tutkimuksessa (Alsaker ym., 2011; Logan ym., 2022). Vaikka tässä tutkimuksessa vain yksi tarkastelluista henkirikoksista täyttää parisuhdeväkivallan piirteet, uhkailuun liittyvät elementit olivat läsnä. Havainnot herättävät pohtimaan, olisiko henkirikos voitu välttää, mikäli tekijän uhkaukset olisivat tulleet viranomaisten tietoon tai uhri itse olisi pystynyt viranomaisten tai muun tukiverkoston avulla ja tuella poistumaan riskialttiista sosiaalisesta ympäristöstä. Sosiaalinen ympäristö kietoutuu moneen eri elämän osa-alueeseen ja muodostaa kiinteän osan henkilön arkipäivää. Tämän ympäristön muuttaminen tai siitä oma-aloitteisesti poistuminen on yksilötasolla haasteellista, tai jopa mahdotonta, kuten kuvatut elämäntarinat kertovat.

Tutkimuksen havaintojen pohjalta voidaan nostaa kaksi keskeistä jatkotutkimuksen tarvetta. Ensiksi jatkotutkimus henkirikosten uhrien roolista ja asemasta sosiaalisessa ympäristössään lisäisi ymmärrystämme uhriutumiseen liittyvistä tekijöistä. Läheiset kuvasivat ystävyys-suhteiden tärkeyttä nuoren elämässä ja toisaalta näkivät ystävyys-suhteet epäsuotuisiin piireihin ohjaavana vaikuttimena. Ikätovereiden vaikutusta käyttäytymiseen on tutkittu erityisesti riskikäytöksen ja laittomaan toimintaan osallistumisen näkökulmasta (Haynie & Osgood, 2005; Maniglio, 2015; Young ym., 2014). Ikätovereiden ja sosiaalisten verkostojen vaikutusta tutkineet Schreck, Fisher ja Miller (2004) kuitenkin havaitsivat, että uhriutumiseen vaikuttavat erityisesti teini-ikäisten ikätovereista koostuvien ryhmien sisäiset rakenteet. Riski uhriksi joutumiseen liittyy heidän mukaansa henkilön asemaan osana ryhmää. Vaikka tässä tutkimuksessa

haastatellut läheiset eivät kuvailleet tarkemmin uhrien asemaa ystäväpiirissä, sillä voidaan nähdä olleen vaikutusta jokaisen tarkastellun henkirikoksen kohdalla.

Toiseksi jatkotutkimus, jossa sosiaalisen ympäristön tarkastelu ulotettaisiin pidemmälle uhrin elämään, tarjoaisi paremman käsityksen sosiaalisen ympäristön vaikutuksista elämäntyylin muodostumiseen. Elämäntyyli-teorian (Hindelang ym., 1978) mukaan demografiset ominaisuudet, kuten työllisyys ja avioliitto, vaikuttavat uhriksi joutumisen riskiin. Esimerkiksi työntekijät viettävät enemmän aikaa poissa kotoa, kun taas parisuhde pitää henkilön todennäköisemmin kotona ja kauempana riskialttiista ympäristöstä (kts. myös Daigle ym., 2008). Henkirikosten uhrien nuoren iän ja päihiteisiin liittyvien haasteiden vuoksi kuitenkin vain harva oli mukana työ- tai opiskeluelämässä. Lisäksi sosiaaliseen ympäristöön ei liittynyt oma perhe: vaikka heillä olisikin ollut oma lapsi, käytännössä vanhemmuus ei ollut osa uhrin arkielämää. Henkirikosta edeltäneiden kuukausien aikana vanhemmat tai sisarukset eivät myöskään näyttäytyneet keskeisinä toimijoina. Lapsuuden perheen vaikutus näkyi sen sijaan elämänkaaren aikaisemmissa vaiheissa, kuten aiemmassakin tutkimuksessa on havaittu (Fagan, 2022).

Tämän tutkimuksen tulokset perustuvat hyvin rajalliseen määrään haastatteluja. Uhrien elämäntarinat ovat väistämättä kietoutuneet haastateltavien omiin tulkintoihin, elämäntarinoihin ja haluun jakaa oma näkökulmansa läheistensä elämästä. Lisäksi haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutus vaikuttaa haastateltavan kykyyn jakaa muistoja. Toisaalta haastattelijan kokemus haastattelututkimuksen teosta osaltaan tuki läheisen surun kohtaamista. Toisaalta subjektiivisuuden poistaminen täysin koskettavien elämäntarinoiden tulkinnasta on haasteellista, ellei mahdotonta.

Näistä rajoitteista huolimatta tutkimuksen havainnot osoittavat, että nuorten aikuisten henkirikosten uhrien sosiaalisen ympäristöjen ymmärtäminen on keskeistä vakavan väkivallan torjunnalle. Henkirikokset eivät tapahdu tyhjiössä. Tutkimuksen tulokset viittaavat tarpeeseen kohdistaa toimenpiteitä riskialttiissa sosiaalisessa ympäristössä eläviin nuoriin. Henkirikollisuuden torjuntaa ei tulisikaan nähdä henkirikostapahtuman torjuntana vaan osana laajempaa yhteiskunnallista vastuutamme nuorten hyvinvoinnista.

KIRJALLISUUS

- Alsaker, K., Kristoffersen, K., Moen, B., & Baste, V. (2011). Threats and acts of intimate partner violence reported by users at Norwegian women's shelters. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(5), 950–970. <https://doi.org/10.1177/0886260510365864>
- Barnett Pathak, E., & Casper, M. (2001). A definition of "social environment." *American Journal of Public Health*, 91(3), 465. <https://doi.org/10.2105/AJPH.91.3.465a>
- Cohen, L., & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach Social change and crime rate trends: a routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. <https://doi.org/10.2307/2094589>
- Cohen, L., Kluegel, J., & Land, K. (1981). Social Inequality and Predatory Criminal Victimization: An Exposition and Test of a Formal Theory. *American Sociological Review*, 46(5), 505–524. <https://doi.org/10.2307/2094935>
- Connolly, E. J., Cooke, E. M., Beaver, K. M., & Brown, W. (2020). Do developmental changes in impulsivity and sensation seeking uniquely predict violent victimization? A test of the dual systems model. *Journal of Criminal Justice*, 66, 101639. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2019.101639>
- Daigle, L., Beaver, K., & Hartman, J. (2008). A Life-Course Approach to the Study of Victimization and Offending Behaviors. *Victims & Offenders* 3(4), 365–390. <https://doi.org/10.1080/15564880802338500>
- Fagan, A. A. (2022). Adverse Childhood Experiences and Adolescent Exposure to Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 37(3–4), 1708–1731. <https://doi.org/10.1177/0886260520926310>
- Harris, M. N., & Daigle, L. E. (2023). Resiliency from Violent Victimization for People with Mental Disorders: an Examination Using a Community Sample. *American Journal of Criminal Justice* 48(2), 463–488. <https://doi.org/10.1007/s12103-021-09663-4>
- Higgins, G. E., Jennings, W. G., Tewksbury, R., & Gibson, C. L. (2009). Exploring the link between low self-control and violent victimization trajectories in adolescents. *Criminal Justice and Behavior* 36(10), 1070–1084. <https://doi.org/10.1177/0093854809344046>
- Hindelang, M., Gottfredson, M., & Garofalo, J. (1978). *Victims of personal crime: an empirical foundation for a theory of personal victimization*. Cambridge: Ballinger Pub. Co.
- Kehusmaa, J., Ruotsalainen, H., Männikkö, N., Alakokkare, A., Niemelä, M., Jääskeläinen, E., & Miettunen, J. (2022). The association between the social environment of childhood and adolescence and depression in young adulthood: A prospective cohort study. *Journal of Affective Disorders*, 305, 37–46. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.02.067>
- Kivivuori, J., & Lehti, M. (2006). The social composition of homicide in Finland, 1960–2000. *Acta Sociologica*, 49(1), 67–82. <https://doi.org/10.1177/0001699306061900>
- Kivivuori, J., Tanskanen, M., Suonpää, K., &

- Raeste, A. (2024). Comparing youth and adult homicide victimization in Finland 2002–2018: A latent class approach. *Nordic Journal of Criminology*, 25(1), 1–17. <https://doi.org/10.18261/njc.25.1.7>
- Klinenberg, E. (1999). Denaturalizing Disaster: A Social Autopsy of the 1995 Chicago Heat Wave. *Theory and Society*, 28(2), 239–295. <http://www.jstor.org/stable/3108472>
- Krieg, Y. (2022). The Role of the Social Environment in the Relationship Between Group-Focused Enmity Towards Social Minorities and Politically Motivated Crime. *Kolner Zeitschrift Fur Soziologie Und Sozialpsychologie*, 74(1), 65–94. <https://doi.org/10.1007/s11577-022-00818-7>
- Kubrin, C., & Weitzer, R. (2003). New directions in social disorganization theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 40(4), 374–402. <https://doi.org/10.1177/0022427803256238>.
- Lehti, M., & Kivivuori, J. (2005). Alcohol-related violence as an explanation for the difference between homicide rates in Finland and the other Nordic countries. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 22(1_suppl), 7–24. <https://doi.org/10.1177/145507250502201S04>
- Lehti, M., & Sirén, R. (2020). The impact of alcohol consumption on homicide: A time-series analysis of three Nordic countries. *European Journal of Criminology*, 17(3), 352–369. <https://doi.org/10.1177/1477370818802524>
- Liem, M., Ganpat, S., Granath, S., Hagstedt, J., Kivivuori, J., Lehti, M., & Nieuwbeerta, S. (2013). Homicide in Finland, the Netherlands, and Sweden: First Findings From the European Homicide Monitor. *Homicide Studies*, 17(1), 75–95. <https://doi.org/10.1177/1088767912452130>
- Liem, M., Suonpää, K., Lehti, M., Kivivuori, J., Granath, S., Walser, S., & Killias, M. (2019). Homicide clearance in Western Europe. *European Journal of Criminology*, 16(1), 81–101. <https://doi.org/10.1177/1477370818764840>
- Logan, T., Lynch, K., & Walker, R. (2022). Exploring Control, Threats, Violence and Help-Seeking among Women Held at Gunpoint by Abusive Partners. *Journal of Family Violence*, 37(1), 59–73. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00284-3>
- Maniglio, R. (2015). Association between peer victimization in adolescence and cannabis use: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior* 25, 252–258. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2015.09.002>
- McNeeley, S. (2015). Lifestyle-Routine Activities and Crime Events. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 31(1), 30–52. <https://doi.org/10.1177/1043986214552607>
- Melville, A., & Hincks, D. (2016). Conducting Sensitive Interviews: A Review of Reflections. *Law and Method*. <https://doi.org/10.5553/REM/000015>
- Pratt, T., & Turanovic, J. (2016). Lifestyle and Routine Activity Theories Revisited: The Importance of “Risk” to the Study of Victimization. *Victims and Offenders*, 11(3), 335–354. <https://doi.org/10.1080/15564886.2015.1057351>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 145–156.
- Sampson, R., & Raudenbush, S. (1999). Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods. *American Journal of Sociology*, 105(3), 603–651. <https://doi.org/10.1086/210356>
- Schreck, C., Fisher, B., & Miller, J. (2004). The social context of violent victimization: A study of the delinquent peer effect. *Justice Quarterly*, 21(1), 23–47. <https://doi.org/10.1080/07418820400095731>

- Smith, D. J., & Ecob, R. (2007). An investigation into causal links between victimization and offending in adolescents. *British Journal of Sociology* 58(4), 633–659. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2007.00169.x>
- Tilastokeskus. (2025). Rikos- ja pakkokeinotilasto. Tilastokeskus. <https://stat.fi/til/rpk>
- Timmermans, S., & Prickett, S. (2023). The Social Autopsy. *Sociological Methods and Research*, 52(4), 1681–1706. <https://doi.org/10.1177/00491241211036163>
- Törölä, M., Raeste, A., & Malinen, S. (2024). *Henkirikoskatsaus 2024. Katsauksia 60/2024*.
- Weiner, M. D., Sussman, S., Sun, P., & Dent, C. (2005). Explaining the link between violence perpetration, victimization and drug use. *Addictive Behaviors* 30(6), 1261–1266. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2004.12.007>

ENGLISH SUMMARY

Iina Sahramäki: Young adults as victims of homicide- social environments and lifestyles

The study uses qualitative research methods to deepen our understanding of young adults as victims of homicide. The study focuses on the social environment of homicide victims aged 15–29. The examination is particularly focused on the years and months preceding the homicide. The data consists of nine in-depth interviews with the relatives of the victims of homicide, in which they told the victim's life story. The interviews were conducted between December 2023 and August 2024. The relatives' interpretations of the young person's life are structured through the Lifestyle Exposure Theory (LET) framework. LET assumes that there were features in the victim's lifestyle that increased his risk of becoming a victim of crime. The victims' relatives spoke about the use of substances that determined the victim's social environment and described friendships as a guiding factor in the young person's life. The results emphasize the need to target serious violence prevention measures to young people living in risky social environments and underline the importance of combating violence as part of a broader approach to safeguarding the well-being of young people in our society.

Keywords: homicide studies — young adults — social environment — qualitative study — lifestyle